

NOWOSIELSKI PROFETA Z KRAKOWA

10-11 X 2023

**Program
konferencji naukowej**

**Akademia Sztuk Pięknych
im. Jana Matejki w Krakowie**

**NOWOSIELSKI
PROFETA Z KRAKOWA**

Jerzy Nowosielski na wakacjach w Zubrzycy Górnej, sierpień 1972 fotografia z archiwum Galerii Sarmach

W 2023 roku przypada 100. rocznica urodzin Jerzego Nowosielskiego – znakomitego malarza, rysownika, scenografa, pedagoga, filozofa, teoretyka sztuki i myśliciela religijnego, uważanego za jednego z najwybitniejszych współczesnych twórców ikon. Urodził się w Krakowie i z tym miastem związany był przez większość swojego życia.

Wśród wielu inicjatyw podjętych dla upamiętnienia i spopularyzowania tej charyzmatycznej postaci, zrodziła się idea konferencji naukowej poświęconej zagadnieniom, które były szczególną troską Profesora. Zainspirowani fenomenem twórczości Nowosielskiego, w gronie badaczy i twórców chcemy podjąć dyskusję na temat kryzysu współczesnej sztuki sakralnej i prognozowanych możliwości jej odnowy.

Konferencja naukowa została przygotowana we współpracy wielu osób i podmiotów, którym bliska jest postać i dorobek Jerzego Nowosielskiego: Fundacji Akeda, Braci Kapucynów – Fraternali i Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.

Wydarzenie zostało objęte patronatem Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, prof. Andrzeja Bednarczyka.

Organizatorzy:

br. Marcin Świąder OFMCap, br. Borys Karczmarczyk OFMCap (Bracia Kapucyni – Fraternalia), Piotr Gajda (Fundacja Akeda), dr Anna Siemieniec (Fundacja Akeda), ks. dr Lucjan Bartkowiak CR (Wspólnota Twórców Chrześcijańskich Vera Icon), prof. Joanna Kubicz (prorektor ASP w Krakowie), prof. Witold Stelmachiewicz (dziekan Wydziału Malarstwa ASP w Krakowie), Janusz Kozioł (kierownik Muzeum ASP w Krakowie).

PROGRAM KONFERENCJI NAUKOWEJ

**NOWOSIELSKI
PROFETA Z KRAKOWA**

10–11 X 2023

Akademia Sztuk Pięknych

im. Jana Matejki w Krakowie

SESJA I: Charyzmatyczny fenomen Jerzego Nowosielskiego

10.30–10.50 Ks. dr Henryk Paprocki (Warszawa)

TEOLOGIA JERZEGO NOWOSIELSKIEGO: PRZEZ ROZPACZ DO ZMARTWYCHWSTANIA

10.50–11.10 Dr Agnieszka Tes (IMO Galeria w Starym Sączu)

METAFIZYCZNY IMPULS. WPŁYW JERZEGO NOWOSIELSKIEGO NA POLSKICH ABSTRAKCYONISTÓW TWORZĄCYCH WSPÓLCZEŚNIE

11.10–11.30 Dr Oksana Romaniw-Triska (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)

DAWNA IKONOGRAFIA UKRAIŃSKA JAKO ŹRÓDŁO TWÓRCZEJ INSPIRACJI JERZEGO NOWOSIELSKIEGO

11.30–11.50 Łukasz Hajduczenia (Uniwersytet Warszawski)

MUZYCZNA PARALELA SZTUKI JERZEGO NOWOSIELSKIEGO

11.50–12.10 Dr Krystyna Czerni (Instytut Badań nad Sztuką IRSA, Kraków)

JERZY NOWOSIELSKI JAKO BOHATER I OFIARA POPKULTURY

12.10–12.40 **DYSKUSJA**

12.40–15.00 przerwa

SESJA II: Kryzys sztuki sakralnej

15.00–15.20 Dr Joanna Winnicka-Gburek (Warszawa)

**CZY UZASADNIONA JEST OCENA DZIEŁA SZTUKI SAKRALNEJ
NA PODSTAWIE KRYTERIUM DUCHOWOŚCI STOSOWANEGO WOBEC
JEGO TWÓRCY?**

15.20–15.40 Witali Michalczuk (Uniwersytet Warszawski)

DOŚWIADCZENIE LITURGII JAKO FORMAT SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ

15.40–16.00 Ewa Zalewska (Muzeum Ikon w Supraślu)

**PERCEPCJA SZTUKI NOWOSIELSKIEGO I IKONY WSPÓŁCZESNEJ
NA PODLASIU**

16.00–16.20 Dr Adam Organisty (Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie)

**TEMATYKA SAKRALNA W TWÓRCZOŚCI MALARZY-PEDAGOGÓW
AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE W PIERWSZEJ DEKADZIE
XXI WIEKU**

16.20–16.40 Dr Romana Rupiewicz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie) Dr Jarosław Janowski (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

**JĘZYK SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ W PRZEKAZIE WIARY NA PRZYKŁADZIE
PROJEKTU DROGI KRZYŻOWEJ W CHEŁMIE DOBROŚŁAWA
BAGIŃSKIEGO**

16.40–17.10 **DYSKUSJA**

SESJA III: Sztuka sakralna w przyszłości – prognozy

10.00–10.20 Prof. dr hab. inż. arch. Jerzy Uścińowicz (Politechnika Białostocka)

PRZEJRZYŚCIE I LŚNIENIE ŚWIĘTOŚCI IKONY NIEMOŻLIWEJ

10.20–10.40 Ks. dr hab. Dariusz Klejnowski-Różycki, prof. UO (Uniwersytet Opolski)

**PROBLEM KANONU W MALARSTWIE IKONOWYM JERZEGO
NOWOSIELSKIEGO**

10.40–11.00 O. Tomasz Biłka OP (Łódź)

**WIDZĄCY PALEC. OD ZMIERZCHU „SZTUKI SAKRALNEJ” DO ŚWITU
„WIARY WIDZĄCEJ”**

11.00–11.20 Marta Tarabuła (Kraków)

**MATKA BOSKA Z KOKARDKAMI. CZY MOŻNA NAMALOWAĆ
KATOLICYZM NA NOWO?**

11.20–11.40 Mateusz Środoń (Warszawa)

SZTUKA SAKRALNA – WYRAZ WIARY KOŚCIOŁA

11.40–12.10 **DYSKUSJA**

12.10–15.00 przerwa

SESJA IV: Nowosielski – i co dalej...?

15.00–17.00 **PANEL MALARZY**

Prowadzenie: prof. dr hab. **Andrzej Bednarczyk**, rektor Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie

Uczestnicy: prof. dr hab. **Grzegorz Sztwiertnia**, prof. dr hab. **Leon Tarasewicz**, dr hab. **Adam Molenda**, prof. UŚ

17.00–19.00 przerwa

19.00 Wernisaż wystawy: **ŚLAD PO ŚLADACH. WYBRANI TWÓRCY MIĘDZYNARODOWYCH WARSZTATÓW IKONOPISÓW W NOWICY**

Miejsce: Międzynarodowe Centrum Kultury, Rynek Główny 25

SESJA I

**Charyzmatyczny fenomen
Jerzego Nowosielskiego**

ks. dr Henryk Paprocki

(Warszawa)

TEOLOGIA JERZEGO NOWOSIELSKIEGO: PRZEZ ROZPACZ DO ZMARTWYCHWSTANIA

Ks. dr Henryk Paprocki

– duchowny prawosławny, doktor teologii. Ukończył studia teologiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz studia doktoranckie w Instytucie św. Sergiusza w Paryżu. Był kierownik Redakcji Ekumenicznej TVP S.A. Program 2; był wykładowcą Uniwersytetu w Białymstoku, Akademii Teatralnej w Warszawie i Prawosławnego Seminarium Duchownego w Warszawie; był rzecznik prasowy Kościoła prawosławnego; członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Patrystycznych; członek Międzynarodowej Komisji ds. Dziedzictwa św. Grzegorza Peradze. Doktor *honoris*

causa Uniwersytetu św. Grzegorza Peradze w Tbilisi. Nagrodzony mitrą i orderem św. Marii Magdaleny II stopnia, medalem św. Grzegorza Peradze, medalem Zasłużony dla Gruzji, krzyżem kawalerskim Orderu Polonia Restituta, medalem Uniwersytetu im. Iwane Dżawachiszwili w Tbilisi, medalem św. Marii Magdaleny II klasy z ozdobami. Jest autorem 18 książek oraz 351 artykułów i recenzji, 915 haseł encyklopedycznych, także esejów o twórczości J. Nowosielskiego, M. Łukasika, A. Tarkowskiego, J. Gołosowkera i innych; przetłumaczył 73 książki (m.in. dzieła S. Bułgakowa, W. Rozanowa, M. Quenota. O. Clément, A. Kniaziewa, B. Uspienskiego); przygotował materiały do kanonizacji św. Grzegorza Peradze i w latach 2010–2015 opublikował cztery tomy jego dzieł zebranych. Przygotowuje i bierze aktywny udział w konferencjach kaukazologicznych Uniwersytetu Warszawskiego.

To filozofia – lub szerzej, wyznawane poglądy – mają niewątpliwy wpływ na powstawanie dzieł sztuki. Nie inaczej jest w wypadku twórczości profesora Jerzego Nowosielskiego. Punktem wyjścia dla autora polichromii, ikon i obrazów jest pesymizm, jakże właściwy wielu myślicielom, nie tylko prawosławnym. Za tym pesymizmem kryje się traumatyczne doświadczenie, przymusowe wręcz – bo z okien szpitala – oglądanie likwidacji getta we Lwowie. Sztuka pomaga przezwyciężyć pesymizm, wznosi się do Królestwa Bożego. Sztuka jest twórczym przezwyciężeniem zła, gdyż okazuje rzeczywistość bytów przemienionych, świat „nowego nieba i nowej ziemi”. W tym momencie pesymizm staje się pewnością eschatologiczną. Doskonałą ilustracją tego fenomenu jest Droga Krzyżowa w Wesołej, autorstwa Jerzego Nowosielskiego, gdyż droga męki jest w istocie drogą zmartwychwstania.

Dr Agnieszka Tes

(IMO Galeria w Starym Sączu)

METAFIZYCZNY IMPULS. WPŁYW JERZEGO NOWOSIELSKIEGO NA POLSKICH ABSTRAKCYONISTÓW TWORZĄCYCH WSPÓŁCZEŚNIE

Dr Agnieszka Tes

(ur. 1976) – doktor nauk humanistycznych, krytyczka sztuki, malarka stowarzyszona w ZPAP. Ukończyła historię sztuki w Uniwersytecie Jagiellońskim oraz studia doktoranckie w zakresie nauk o kulturze i religii w Akademii Ignatianum w Krakowie. Doktorat poświęciła badaniu duchowości w polskiej abstrakcji na przełomie XX i XXI wieku na szerokim światowym i teoretycznym tle. Autorka kilkudziesięciu tekstów: naukowych, popularnonaukowych i krytycznych dotyczących sztuki współczesnej, publikowanych w pismach branżowych, akademickich, katalogach wystaw i wydawnictwach zbiorowych. Obecnie jest kierowniczką artystyczną IMO Galerii w Starym Sączu, gdzie m. in. była kuratorką wystawy *Sacrum – ikona – abstrakcja. Wokół Jerzego Nowosielskiego*.

Poglądy Jerzego Nowosielskiego na temat abstrakcji są opracowane i dobrze znane wśród zainteresowanych tematem. Bodaj najczęściej przywoływana i najmocniej obecna w literaturze przedmiotu jest jego wyjątkowa na światowym tle intuicja abstrakcji jako sztuki, poprzez którą w naszych czasach można nawiązać kontakt z rzeczywistością bytów subtelnych. Proponuję krótką syntezę dotyczącą ujęcia abstrakcji w myśli Nowosielskiego, a następnie próbę odpowiedzi na pytanie o rezonans tych idei w twórczości malarzy kolejnych pokoleń. Nowosielskim inspirują się artyści szeroko uznani (Leon Tarasewicz), uczniowie Profesora w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (m.in. Paweł Dutkiewicz, Krzysztof Klimek, Adam Molenda, Władysław Podrazik), jak też twórcy należący do młodszych generacji (m.in. Joanna Mazuś, Grzegorz Prokopiuk, Robert Rabiega, Krzysztof Sokolowski). Starając się prześledzić różne wątki tych oddziaływań, zastanowię się, na ile można uznać je za pogłębione i oryginalne odniesienia do spuścizny wybitnego krakowskiego malarza-teologa. Szczególne miejsce w tych rozważaniach zajmie ikoniczny aspekt malarstwa niefiguratywnego.

Dr Oksana Romaniw-Triska

(Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)

DAWNA IKONOGRAFIA UKRAIŃSKA JAKO ŹRÓDŁO TWÓRCZEJ INSPIRACJI JERZEGO NOWOSIELSKIEGO

Dr Oksana Romaniw-Triska

doktor historii sztuki, malarka. Ukończyła Lwowski Państwowy Instytut Sztuki Dekoracyjnej i Stosowanej im. Iwana Trusza, Akademię Sztuk Pięknych w Wilnie, specjalizując się w witrażach (pracownia prof. Stoskusa) oraz studia podyplomowe w Instytucie Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. Jest starszym pracownikiem naukowym wydziału Sztuki Ludowej Instytutu Etnologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, członkiem Związku Krytyków i Historyków Sztuki (od 2009) oraz jego sekretarzem naukowym

(od 2016). Jest współzałożycielką i redaktorką internetowego wydawnictwa *Almanach Sztuki „Artes”* oraz opracowań: *Ikona ludowa na szkle* (Kijów 2008), *Ikona ludowa obwodu czernihowskiego* (Lwów 2015). Autorka 50 publikacji (artykuły naukowe, recenzje) z dziedziny ikonografii ukraińskiej itp. Zajmuje się badaniem ukraińskiej sztuki ludowej, w szczególności ikonografii malarstwa na szkle, sztuką ikon domowych, sztuką diaspory ukraińskiej w Czechach (okres międzywojenny) oraz nowoczesnym malarstwem ikonowym. Od 1991 roku maluje na szkle. Należy do Narodowego Związku Artystów Ukrainy, uczestniczyła w wielu wystawach, ukraińskich i zagranicznych, oraz międzynarodowych plenerach malarstwa ikonowego. Prace artystki znajdują się w zbiorach prywatnych na Ukrainie, w Austrii, Kanadzie, Chinach, Niemczech, Stanach Zjednoczonych, Francji, Szwajcarii.

W Muzeum Narodowym im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie znajduje się jeden z najcenniejszych na Ukrainie zbiorów malarstwa ikonowego z XIV–XVI wieku. Te średniowieczne dzieła powstały pod wpływem tradycji artystycznych Bizancjum i Rusi Kijowskiej. Rozwój Jerzego Nowosielskiego jako malarza ikon odbywał się pod wpływem postrzegania tych ikon. Artyście imponowała anonimowość twórców XIV i XVI wieku, którzy tworzyli uduchowione wzory – zachował ten archaiczny pogląd na malarstwo ikonowe, uznając bezwzględną wartość nie autorstwa, ale samego dzieła, które musi znieść próbę czasu. Porównując dawne ikony i dzieła sakralne Jerzego Nowosielskiego, nie można zaprzeczyć pokrewieństwu zastosowanych zasad kompozycyjnych i malarskich; są nimi: ten sam typ podziału płaszczyzny na środek i pola, na których w formie znaków przedstawione są dodatkowe tematy; sylwetka właściwa określonej ikonografii; umowność i wymowność gestów; zestawienie dźwięcznych kombinacji kolorów. W swoich pracach artysta maksymalnie wykorzystał zasadę abstrakcji, którą dawni mistrzowie posługiwali się intuicyjnie i nieśmiało. Podkreślał średniowieczną symbolikę sakralną, uwydatniając ją formą i kolorem. Jerzemu Nowosielskiemu udało się stworzyć nową koncepcję przedstawienia przestrzeni sakralnej i każdej ikony indywidualnie. W tym celu artysta posłużył się dużymi uogólnieniami narracyjnymi, które wzmocnił dynamiką i ekspresją koloru. Niezaprzeczalnym elementem wnętrza Jerzego Nowosielskiego jest dramaturgia – subtelna malarska linearność, wiodąca przez świątynię. Poza aspektem teologicznym artysta widział dawną ikonę w sposób uogólniony, dekoracyjny i niezwykle emocjonalny – to na tych zasadach udało mu się zbudować własny sakralny wszechświat.

Łukasz Hajduczenia

(Uniwersytet Warszawski)

MUZYCZNA PARALELA SZTUKI JERZEGO NOWOSIELSKIEGO

Łukasz Hajduczenia

śpiewak, teolog, dyrygent. Absolwent Prawosławnego Seminarium Duchownego w Warszawie, Uniwersytetu Muzycznego im. F. Chopina w Warszawie i Guildhall School of Music and Drama w Londynie. Solista Warszawskiej Opery Kameralnej, laureat międzynarodowych konkursów wokalnych w Nowym Sączu, Moskwie, Łodzi, Katowicach i Barcelonie. Jego działalność artystyczna obejmuje muzykę operową, kameralną, oratoryjną oraz cerkiewną. Jest badaczem dawnej muzyki cerkiewnej w szerokim kontekście liturgicznej teologii prawosławnej. Realizuje przewód doktorski na Wydziale „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego. Twórca i dyrygent Męskiego Zespołu Muzyki Cerkiewnej „Katapetasma”.

Przekaz artystyczny Jerzego Nowosielskiego charakteryzuje się zawsze rozpoznawalnym językiem malarskim, niezależnie od okresu jego twórczości. Motywem przewodnim drogi, którą obrał profesor, jest świat ikony istniejący w kontekście ponadhistorycznego spektrum liturgii prawosławnej. Synteza spuścizny malarskiej mistrzów wschodniego chrześcijaństwa, uaktualniona poprzez współczesne Nowosielskiemu nurty, stanowiła sposób artystycznej wypowiedzi na każdy temat istniejący w doświadczeniu człowieka. Malarstwo, jak mówił sam profesor, stanowi paralelny względem muzyki sposób artystycznego ujmowania świata. Jaka jest zatem muzyka, odpowiadająca genialnej twórczości Nowosielskiego? Czy można odnaleźć zespół wykorzystywanych przez artystę przestrzeni stylistycznych w muzyce? Wreszcie, czy możliwe jest stworzenie koncepcji kompozytorskiej, tworzącej analogiczną konwencję? Nadanie sensu tym pytaniom wymaga uprzedniego wyznaczenia przestrzeni twórczej, którą może być jedynie nie skostniałe pojęta tradycja liturgii wschodniochrześcijańskiej. Ponadto, zachowując ekwiwalent tematyczny, należy zmierzyć się z możliwością wkraczania takiej muzyki w sferę istniejącą poza podziałem na *sacrum* i *profanum*. Parametrem kluczowym musi być w tej próbie czas, będący główną materią muzyczną. W tym paradoksalnie niemalarskim kontekście należy zatem spojrzeć na dzieła Jerzego Nowosielskiego. Jego sztuka z całą pewnością osiągnęła walor muzyczności poprzez liturgiczną domenę przeżycia w realnym czasie odbiorcy. Czy podobnie byłoby z muzyką?

Dr Krystyna Czerni

(Instytut Badań nad Sztuką IRSA, Kraków)

JERZY NOWOSIELSKI JAKO BOHATER I OFIARA POPKULTURY

Dr Krystyna Czerni

(ur. 1957) – pisarka, krytyczka i historyczka sztuki; doktor nauk humanistycznych. Zajmuje się sztuką polską XIX i XX wieku oraz problemami sztuki sakralnej. W latach 1980–2011 współpracowała z „Tygodnikiem Powszechnym”, miesięcznikiem „Znak” i TVP Kraków. W latach 1983–2018 związana z Instytutem Historii Sztuki UJ, obecnie z Instytutem Badań nad Sztuką IRSA. Publikowała w periodykach kulturalnych, czasopismach fachowych i katalogach wystaw. Opracowała edytorsko prace Mieczysława Porębskiego dla Wydawnictwa Literackiego, eseje, wywiady i listy Jerzego Nowosielskiego dla wydawnictwa Znak oraz korespondencję Tadeusza Różewicza

z Zofią i Jerzym Nowosielskimi (WL) i z Ryszardem Przybylskim (Sic!). Wydała m.in.: *Nie tylko o sztuce* (1993), *Rezerwat sztuki* (2000), *Kantor – malarstwo, teatr. Przewodnik po twórczości artysty* (2003), *Nowosielski* (2006), *Nietoperz w świątyni. Biografia Jerzego Nowosielskiego* (2011, 2018), *Tadeusz Kantor. Spacer po linii* (2015), *Nowosielski w Małopolsce. Sztuka sakralna* (2015), *Nowosielski w Lublinie* (2015), *Nowosielski – sztuka sakralna. Podlasie, Warmia i Mazury, Lublin* (2019), *Nowosielski na Śląsku. Sztuka sakralna* (2022), *Nowosielski w Warszawie i na Mazowszu. Sztuka sakralna* (2023). Finalistka nagród: Nike, Gdynia i Gryfia (2012), laureatka m.in. Nagrody im. K. Wyki (2012); obecnie pracuje nad kolejnymi tomami korpusu sztuki sakralnej Jerzego Nowosielskiego oraz nad dalszym opracowaniem korespondencji Tadeusza Różewicza.

Świat współczesny unieważnił ostry podział między „kulturą niską” i „wysoką”; obie przemieszały się tak skutecznie, że często oddzielić ich nie sposób. „Cała awangarda karmiła się kiczem – pisał Mieczysław Porębski. – Jarmark, cyrk, kinematograf, poetyka szyldów – z tego wyrastał i kubizm, i surrealizm. To było ich podglebie, w którym byli znacznie bardziej osadzeni niż w arcydziełach”. Dotyczy to także przedstawicieli polskiej awangardy; nie bez przyczyny na ASP mawiano, że Nowosielski „połączył ikonę z żurnalem”. Malarz prowadził nierzadko flirt z popkulturą, inspirował się fotografią, cyrkiem i reklamą.

Z czasem sam artysta – skomplikowany, wielokulturowy, z niebanalną biografią – stał się kuszącym tematem dla innych twórców. Niedoszły mnich, rozdarty między słabością i wielkością, nadawał się idealnie na bohatera anegdot i legend, a także portretów. Nowosielski pozostaje jednym z najczęściej portretowanych polskich artystów, zarówno przez uczniów i wielbicieli, jak amatorów. Malarskiej parafrazie podlega także jego dzieło; tropem Nowosielskiego podąża gorliwe grono *followersów*: zarówno malarzy ikon, jak i artystów nawiązujących twórczy dialog z jego wizją. Nowosielski inspiruje malarzy i stylistów, jest bohaterem słuchowisk i sztuk teatralnych. Jego dzieło biorą także na warsztat pasjonaci-amatorzy; powstają – bezinteresownie, *con amore* – inspirowane obrazami batiki, patchworki, wyroby ceramiczne, puzzle, biżuteria, nawet tatuaże. Sztuka Nowosielskiego bywa rodzajem manifestu, znakiem wtajemniczenia.

Informację o „Roku Nowosielskiego” na oficjalnej stronie Sejmu RP ilustruje imitacja banknotu z liczbą 100 i portretem malarza. Konotacja finansowa nie jest przypadkowa. Myślenie popkulturowe jest zdominowane przez listy i rankingi. Prace Nowosielskiego, cenione przez kolekcjonerów, biją rekordy na krajowych aukcjach. „Utowarowienie” artysty jest pokusą

dla oszustów i fałszerzy – na rynku aukcyjnym pojawiają się regularnie tzw. lewe Nowosiele, a oferta mniej profesjonalnego Allegro budzi rozbawienie skalą nieudolnej stereotypizacji dzieła. Inną pokusą jest monetyzacja rosnącej popularności malarza: „byty subtelne” zdobią apaszki i spinki do mankietów. Taki jest los klasyków: trafiają do muzealnych sklepików, na parasolki i notesy. Typowy dla popkultury mechanizm promocji zużywa i rozgadnia na swój użytek arcydzieła, nasz podziw i świeżość ulegają stępieniu. „Nie ma nic bardziej wulgarnego, niż kicz na poziomie (...) z udaną głębią”, pisał Dwight Macdonald. Kto z nas, aspirujących do dobrego gustu, powiesi jeszcze nad biurkiem *Słoneczniki* van Gogha? Świetny, niezwykle dramatyczny obraz, został bezpowrotnie zbanalizowany. Terażniejszość warunkuje, niekiedy przewrotnie, nasze widzenie przeszłości.

Prawdziwy dramat zaczyna się wtedy, gdy wystarcza nam Nowosielski *instant* – z błyszczących albumów, medialnych spektakli i gadżetów. Łudząca popularność i uznanie malarza potrafią zastąpić kontakt z samym dziełem, usypiają sumienia instytucji i urzędników. W „Roku Nowosielskiego” jego nazwisko stało się pretekstem, marką, z którą łatwiej zdobyć finansowanie absurdalnych niekiedy inicjatyw. W tym samym czasie oryginalne sakralne dzieło Nowosielskiego pozostaje bezbronne, narażone na zniszczenie i poniewierkę. Malowideł ściennych nie da się zdjąć ze ściany i zlicytować: polichromia w Tychach porasta grzybem, narteks w Wesolej straszy liszajami wilgoci, w przedsionku cerkwi w Lourdes tynk odpada płatami, z przyczółków fasady w Białym Borze polichromia praktycznie spłynęła. Jeśli nie przywrócimy należytej hierarchii spraw – będziemy skazani na nędzne namiastki i pozory; obudzimy się pewnego dnia w ponurym świecie *simulacrum*, a z wielkiego, natchnionego dzieła Nowosielskiego zostanie nam wzór na skarpetkach i ozdobne etui na okulary.

SESJA II

Kryzys sztuki sakralnej

Dr Joanna Winnicka-Gburek

(Warszawa)

CZY UZASADNIIONA JEST OCENA DZIEŁA SZTUKI SAKRALNEJ NA PODSTAWIE KRYTERIUM DUCHOWOŚCI STOSOWANEGO WOBEC JEGO TWÓRCY?

Dr Joanna Winnicka-Gburek

– doktor nauk humanistycznych.
Dziedziny badawcze: krytyka artystyczna, związki estetyki i etyki.
Publikowała m.in. w takich pismach, jak: „Kultura Współczesna”, „Estetyka i Krytyka”, „Filozofia i Sztuka”, „Arteon”, „Luka”, „Przegląd Religioznawczy”, „Pressje”, „Obieg”.
Jest autorką książki *Krytyka, etyka, sacrum. W kierunku aksjologicznej krytyki artystycznej*.

Tak postawione pytanie odnosi się do kilku sfer kultury, takich jak sztuka, religia, krytyka i etyka, z których co najmniej jedna, moim zdaniem, wymyka się ocenom. Staram się wykazać, że zestawienie krytyki i duchowości (rozumianej jako dojrzała religijność chrześcijańska) przypomina figurę retoryczną zwaną oksymoronem. Krytyka, w tym ta dotycząca – będącej niewątpliwie w kryzysie – sztuki sakralnej, jest aktywnością intelektualną odnoszącą się do faktów dających się w miarę rzetelnie opisać. Pomijając nawet dyskusyjną etycznie celowość podejmowania takich działań, duchowość, czyli jakość przeżycia religijnego, wymyka się takim ocenom. Zawsze można również zapytać, kto jest uprawniony do oceniania osobistych przeżyć innego człowieka. Czy za przyczynę negatywnej oceny dzieła sztuki pod względem jego funkcji w przestrzeni sakralnej rzeczywiście można uznać brak przygotowania modlitewnego jego twórcy? W swych rozważaniach odwołuję się m.in. do fragmentów dyskusji medialnych wokół trwającego projektu „Namalować katolicyzm od nowa” i też postawionych przez Bergera i Zijdervelda w książeczce *Pochwała wątpliwości. Jak mieć przekonania i nie stać się fanatykiem*.

Witali Michalczuk

(Uniwersytet Warszawski)

DOŚWIADCZENIE LITURGII JAKO FORMAT SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ

Witali Michalczuk

filozof i archeolog, pochodzi z Brześcia nad Bugiem. Ukończył Prawosławne Seminarium Duchowne w Warszawie, Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie oraz archeologię i filozofię na Uniwersytecie Warszawskim. Na Wydziale Filozofii UW przygotowuje pracę doktorską na temat *Dialektyka kosmosu w systemie Proklosa i Pseudo-Dionizego Areopagity*. Zajmuje się patrologią, filozofią starożytną i sztuką. Członek Męskiego Zespołu Muzyki Cerkiewnej „Katapetasma”. Od 2019 roku dyrektor Muzeum Ikon w Warszawie, od 2022 roku pracownik Wydziału „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego.

Liturgia wschodniochrześcijańska kształtuje zwarty język plastyczny, który na przestrzeni wieków wyznaczał formy i zasadniczy styl plastyki, ale także buduje sytuację odnoszenia się człowieka do rzeczy, kształtuje charakterystyki momentu i wyznacza poetykę rzeczywistości. Próba odnalezienia „nowej sztuki” sakralnej czy twórcze odnowienie dawnych stylów artystycznych nie może polegać na wynajdywaniu bądź przywracaniu dawnego języka plastycznego, a ma się dokonywać jako budowanie nowej sytuacji sztuki, nowej konstrukcji sytuacji człowieka, wyznaczającej za tym nową poetykę. Liturgia w swej całości staje się paradygmatem sztuki. Poszukiwania odpowiedzi na kryzys współczesnej sztuki sakralnej błędnie są kierowane wyłącznie w stronę pytań o język czy styl plastyczny. Odpowiedzi należy szukać w zrozumieniu liturgii jako nowej sytuacji bycia człowieka, a co za tym idzie, nowej sztuki, czego tak brakuje współczesnej sztuce sakralnej. Paradygmat liturgii zostaje dokładnie wykorzystany w sztuce Jerzego Nowosielskiego, stając się podstawą głównych postulatów twórczości tego prawosławnego geniusza, takich jak: istnienie jednego języka malarskiego dla realizacji sakralnych i świeckich oraz ostateczny brak możliwości podziału sztuki na świecką i sakralną, stojący ponad różnicami stylistycznymi, a wynikający z natury nowej sztuki w ogóle.

Dr Adam Organisty

(Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie)

TEMATYKA SAKRALNA W TWÓRCZOŚCI MALARZY-PEDAGOGÓW AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE W PIERWSZEJ DEKADZIE XXI WIEKU

Dr Adam Organisty

doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o sztuce (Instytut Historii Sztuki UJ), adiunkt Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie. Prowadził także zajęcia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, w latach 2002–2005 pracował w Dziale Polskiego Malarstwa Współczesnego i Rzeźby w Muzeum Narodowym w Krakowie. Kurator wystaw, m.in. w Muzeum Archidiecezjalnym w Wiedniu (2001), w klasz-

torze w Heiligenkreuz (2002), w Bielefeld-Brackwede (2002), w Santiago de Compostela (2004), *Wokół Wita Stwosza* (Kraków 2005), Rydze, Tallinie, Szczecinie (2007–2008), *Kachōga. Obrazy kwiatów i ptaków w sztuce Japonii i Zachodu* (Muzeum Manggha, Kraków 2016). Opiekun plenerów i wydawnictw poplenerowych. Publikuje głównie na temat sztuki śląskiej, malarstwa i rzeźby ostatnich stuleci. Jest autorem monografii: *Joseph Langer (1865–1918). Życie i twórczość wrocławskiego artysty*, Kraków 2006; *Co widzisz – co wiesz. Rzecz o Galerii Współczesnej Sztuki Sakralnej „Dom Praczki” w Kielcach*, Kielce 2017. Stale współpracuje z Muzeum Domu Śląskiego w Ziębicach oraz z redakcją czasopisma „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL – Lublin i Fundacji Jana Pawła II – Rzym”.

W kontekście sztuki Jerzego Nowosielskiego omawiane będą prace malarskie pedagogów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie powstałe w pierwszej ćwierci bieżącego wieku. Są to zarówno realizacje wykonane do wnętrza sakralnych, jak i obrazy o charakterze religijnym bądź egzystencjalnym. To pierwszy syntetyczny przegląd tego rodzaju dzieł, pozwalający zadać pytanie, czy mają one wpływ na praktykę pedagogiczną w Akademii. Mowa będzie o abstrakcyjnych realizacjach witrażowych i polichromiach Adama Brinckena, aranżacjach przestrzennych Piotra Korzeniowskiego. Zasygnalizowane zostaną bezpośrednie nawiązania do stylu Nowosielskiego, obecne chociażby w muralach bądź pracach na papierze Kamila Kuzko. Podkreślona zostanie rola inspiracji ekspresyjnym barokiem tenebrystycznym w malarstwie Stanisława Rodzińskiego, Grzegorza Bednarskiego, Janusza Matuszewskiego. Osobno ukazane zostaną prace, które nie nawiązują bezpośrednio do ikonografii chrześcijańskiej, ale poprzez dialog z nowożytnym „realizmem teologicznym” stanowią wypowiedzi o charakterze metafizycznym, jak obrazy Zbyluta Grzywacza, Mirosława Sikorskiego, Bogdana Klechowskiego, Marty Makarczuk czy Katarzyny Makiety-Organisty.

Wielość różnych form wypowiedzi, od abstrakcji poprzez figurację, neobarok po metaforyczny realizm, pozwala zadać pytanie o zasadność radykalnych twierdzeń Nowosielskiego, wykluczającego m.in. malarstwo naturalistyczne, o czym daje znać w rozmowach ze Zbigniewem Podgórcem. Dlatego referat na koniec skłaniać będzie do refleksji nad kluczowym dla konferencji pytaniem: jakie czynniki mogą decydować o tym, że dane dzieło sztuki nazywać możemy sakralnym.

Ewa Zalewska

(Muzeum Ikon w Supraślu)

PERCEPCJA SZTUKI NOWOSIELSKIEGO I IKONY WSPÓŁCZESNEJ NA PODLASIU

Ewa Zalewska

– muzeolożka, urodzona w Krakowie, zamieszkała na Podlasiu, absolwentka Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego, kustosz Muzeum Ikon w Supraślu, związana z placówką od momentu jej utworzenia w 2006 roku. Kuratorka wystaw, autorka opracowań i publikacji z zakresu sztuki ikony, inicjatorka powołania Sali im. prof. Jerzego Nowosielskiego w Muzeum Ikon w Supraślu w 2019 roku.

Z perspektywy współczesnej Podlasie przez długi czas trwało w nieświadomości wartości sztuki Nowosielskiego. Zachowały się świątynie, nadal pozostające świadectwem działalności Nowosielskiego i innych artystów, którzy już od lat 40. XX wieku przyjeżdżali tutaj z Krakowa. Niemniej jednak wiele podlaskich realizacji, będących efektem współdziałania lub indywidualnej pracy Nowosielskiego, przestało istnieć. Są też dzieła, które – choć miały szansę zaistnieć – pozostały jedynie w formie projektów. Istnieją również takie, które choć stworzone dla Podlasia, nie miały możliwości tutaj funkcjonować. Rodzi się pytanie: dlaczego? Jakim gruntem dla awangardowej oraz kanonicznej sztuki ikony było Podlasie pół wieku temu? Z perspektywy muzeum zajmującego się wieloaspektowo tematyką ikony wciąż aktualne jest pytanie: jakim miejscem Podlasie jest obecnie? Czy współcześni odbiorcy gotowi są na „nową ikonę” – na dzieła powstające dzięki otwarciu ikony na indywidualną wrażliwość artysty oraz sztukę we współczesnym wymiarze? Czy kanon dla sztuki ikony oznacza skostnienie czy życie?

Dr Romana Rupiewicz

(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Dr Jarosław Janowski

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

JĘZYK SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ W PRZEKAZIE WIARY NA PRZYKŁADZIE PROJEKTU DROGI KRZYŻOWEJ W CHEŁMIE DOBROŚŁAWA BAGIŃSKIEGO

Dr Romana Rupiewicz

urodzona w 1980 roku w Warszawie. Historyczka literatury wczesnochrześcijańskiej oraz historyczka sztuki. Píše książki i artykuły o sztuce sakralnej i jej treściach ideowych. Szczególnie bliskie jest jej średniowiecze, ale także współczesna architektura i sztuka sakralna. Społeczniczka i aktywistka na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego, ekspertka w zakresie ochrony zabytków i krajobrazu, autorka prac badawczych poświęconych tej tematyce. Interesuje się rewitalizacją miast, ruchami miejskimi, ekologią. Jest prezeską Stowarzyszenia Genius Loci (Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie). Od 2012 roku jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Dr Jarosław Janowski

urodził się w 1968 roku w Lublinie. Absolwent Wzornictwa Przemysłowego na ASP w Warszawie. W 2007 roku obronił pracę doktorską z filozofii pt.: *Fenomen perspektywy jako sposób przedstawiania świata. Filozoficzne źródła i konsekwencje*. Od 1998 do 2022 roku pracował na Wydziale Artystycznym UMCS w Lublinie. Obecnie jest zatrudniony jako adiunkt w Instytucie Historii Sztuki i Kultury na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Od 2019 roku wykłada głównie zdalnie w Zhengzhou University of Aeronautics w Chinach na kierunkach: Product Design i Environmental Design. Zajmuje się sztuką w kontekście ludzkich mechanizmów poznawczych oraz związkami cywilizacji, nauki i sztuki. Interesuje się współczesną architekturą i sztuką sakralną.

Skarby i dzieła epok minionych są wyznaniem tych, którzy poprzedzili nas w wierze. Potęgą tego dziedzictwa zachwyca, a zarazem zniewala. Rodzi oczekiwania, którym nie jesteśmy w stanie sprostać. Trudno spojrzeć na historię sztuki jako na ciąg poszukiwań przełomów i tzw. kryzysów. Artysta zawsze stawiał krok w nieznaną, eksplorując lub tworząc nowe sensy i znaczenia. Sztuka kościelna po soborze trydenckim znalazła się w specyficznej sytuacji. Owo następstwo epok zostało zatrzymane i kontrolowane przez ściśle określoną doktrynę. Tak uprawiana sztuka nie tyle wyrażała wiarę, ile ilustrowała wydarzenia z biblii i życia świętych. Od artysty i odbiorcy wymagała niewiele: szacunku dla określonych zasad; znajomości ikonografii; kunsztu.

W XIX i XX stuleciu w szybkim tempie powstawały liczne kierunki sztuki odnoszące się do odwiecznych praw związanych z ludzkimi możliwościami poznawczymi, miejscem człowieka w świecie, jego przemijaniem, ograniczeniami i biologią. Relacjonowanie świata i ukazywanie piękna zmysłowego przestało być celem sztuki, a stało się jednym z możliwych sposobów oddziaływania i artystycznego wyrazu. Obecnie Duch epoki ukształtowany na doświadczeniach ostatnich 200 lat sztuki nowoczesnej zderzył się z przyzwyczajeniami, zadaniami i oczekiwaniami wobec sztuki kościelnej. Wcześniej miała ona dekorować i wzbogacać; teraz Kościół powinien zabiegać o wprowadzenie nowych dzieł. Zderzenie oswojonych form z wypracowanym nowym językiem sztuki rodzi odczucie kryzysu, dotykając duchownych, wpływając na oczekiwania wiernych. Artyści przez wiele lat wykonywali zlecenia dla Kościoła często „sztukopodobne”, nie zawsze twórcze. Dlatego jedynie nieliczni są w stanie wyrazić swą wiarę językiem sztuki współczesnej bez modernizowania form minionych. Przykładem twórcy czerpiącego z tych doświadczeń jest Dobrosław Bagiński.

SESJA III

Sztuka sakralna w przyszłości

– prognozy

Prof. dr hab. inż. arch.

Jerzy Uścińowicz

(Politechnika Białostocka)

PRZEJRZYSTOŚĆ I LŚNIENIE ŚWIĘTOŚCI IKONY NIEMOŻLIWEJ

Prof. dr hab. inż. arch.

Jerzy Uścińowicz – architekt, profesor, nauczyciel akademicki, kierownik Pracowni Architektury Kultur Lokalnych Wydziału Architektury Politechniki Białostockiej. Wykładowca Studium Ikonograficznego w Bielsku Podlaskim oraz Katedry Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dwukrotny stypendysta Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Profesor International Academy of Architecture MAAM, dyrektor The International Union of Architects (UIA) Work Programme „Spiritual Places”, członek Komitetu Architektury i Urbanistyki Polskiej Akademii Nauk, Honorowy Akademik Rosyjskiej Akademii Sztuk

Pięknych, ekspert Polskiej Komisji Akredytacyjnej, ekspert UIA-UNESCO, członek Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS. Przewodniczący Komitetu Naukowego Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Uehonorowany m.in. Nagrodą św. Brata Alberta, Medalem św. Równiej Apostołów Marii Magdaleny, Nagrodą im. Księcia Konstantego Ostrogskiego, Nagrodą Indywidualną 10 Ministra Edukacji Narodowej, medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis, krzyżem kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Sztuka ikony niemożliwej Jerzego Nowosielskiego jest sztuką emanacji światła. To ono bowiem głównie buduje jego duchową rzeczywistość. Ono buduje też jego teologię – jako sztuki namaszczonej, przebóstwiającej świat i wiodącej do jego zbawienia. Jest to sztuka dwóch klasycznych interpretacji „metafizyki światła”, przejawiających się w jego prześwitywaniu i przezierności oraz w jasności i odbiciu. Pierwsza daje recepcję bytu i jego przezroczystość. Druga oddaje jego odbłask, który „zachwyca duszę, wprowadza umysł w uniesienie i oślepia wzrok”. Uświęcona – światłobierna lub światłodajna – materia to symbol materii przebóstwionej, wypełnionej boskimi energiami, aspirującej do innego – boskiego – świata. W interpretacji dwu tradycji chrześcijańskich – Wschodu i Zachodu – światło przejawia swoje odmienne zastosowanie. Tam, gdzie Zachód tworzy witraże, Wschód tworzy mozaiki, freski i ikony. Pierwsze przepuszczają światło. Drugie je odbijają. Podczas gdy witraż ujawnia wewnętrzną przejrzystość szkła, złoto – na odwrót – swoje zewnętrzne lśnienie. Obie interpretacje, z natury swojej rozdzielne, występują w wizji Niebieskiego Jeruzalem jednak łącznie. Bo przecież miasto to „było ze szczerego złota, podobnego do czystego szkła” (Apokalipsa św. Jana 21,18). Choć więc Wschód i Zachód odmiennie rozłożyły akcenty tego wyobrażenia, to w kreowaniu duchowych wizji artystycznych Jerzego Nowosielskiego oba sposoby emanacji światła znacząco się do siebie zbliżyły. Stały się sobie potrzebne, a nawet niekiedy nierozłączne. Odbierane wspólnie – na poziomie sztuki figuratywnej oraz abstrakcyjnej kreacji artystycznej – prowokują zawsze silną reakcję wyobraźni i wrażliwości estetycznej. Są nieustannym łaknieniem ludzkiej duszy osiągnięcia piękna prawdy objawionej. To piękno wizji, która jest wspólnym odbłaskiem i prześwitywaniem Bożej chwały.

Ks. dr hab.
Dariusz Klejnowski-Różycki,
prof. UO
(Uniwersytet Opolski)

**PROBLEM KANONU
W MALARSTWIE
IKONOWYM
JERZEGO
NOWOSIELSKIEGO**

Ks. dr hab.
Dariusz Klejnowski-Różycki,
prof. UO

prezbiter diecezji gliwickiej, sinolog, pianista, malarz ikon, doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie dogmatyki i ekumenizmu, rektor Śląskiej Szkoły Ikono-graficznej, dyrektor Instytutu Badań nad Teologią i Duchowością Dalekiego Wschodu, kierownik studiów doktoranckich nauk teologicznych WT UO, współzałożyciel Stowarzyszenia *Sinicum* im. Michała Boyma SJ, kurator międzynarodowego *think-tanku* *Catechetical Definitions*, cenzor kościelny diecezji gliwickiej. Studiował w Lublinie, Krakowie, Paryżu, Pekinie i Tajpej. Jego zainteresowania badawcze i publikacje dotyczą głównie teologii dogmatycznej (chrystologii), teologii ikony i teologii chińskiej.

W malarstwie ikonowym – zarówno w środowiskach twórców ikon, jak i w literaturze przedmiotu – występuje kategoria „kanonu” jako wzorca określającego podstawowe zasady poszczególnych etapów powstawania ikony: przygotowania materiału, schematu kompozycji (forma, treść, sposoby przedstawienia postaci, typ stroju, barwy i symbolika). Kanon występuje nie tylko w chrześcijaństwie wschodnim, w prawosławiu, ale także można wskazać jego historyczny rozwój w katolicyzmie. Jednak renesans tego pojęcia na gruncie tworzenia ikon miał miejsce w drugiej połowie XX wieku i trwa do dzisiaj, a w starożytnych dziełach ojców Kościoła, a także tych teologów, którzy zajmowali się obroną kultu obrazów (ikon) na próżno można szukać nacisku na kanon lub jakąś „teologię ikony”, co ostatecznie sprowadzić można do stwierdzenia, że kanon jest pojęciem bardzo nieostrym, niezdefiniowanym, podatnym na manipulacje różnych autorów, zwłaszcza współczesnych. Jerzy Nowosielski był polskim artystą, malarzem, projektantem i pisarzem, a także malarzem ikon, który tworzył je zarówno w stylu tradycyjnym, jak i w nowoczesnym stylu artystycznym. Jego podejście do tworzenia ikon było innowacyjne i w pewnym sensie niekonwencjonalne, dlatego jego prace były często krytykowane przez konserwatywnych zwolenników kanonu ikony. Nowosielski zawsze wyrażał szacunek dla kanonu ikony i starał się go przestrzegać, ale jednocześnie szukał nowych sposobów wyrażenia duchowości i treści religijnych w sztuce.

O. Tomasz Biłka OP

(Łódź)

WIDZĄCY PALEC. OD ZMIERZCHU „SZTUKI SAKRALNEJ” DO ŚWITU „WIARY WIDZĄCEJ”

O. Tomasz Biłka OP (ur. 1983)

– dominikanin, grafik i malarz, kaznodzieja Dominikańskiego Ośrodka Kaznodziejskiego w Łodzi. Doktorant na wydziale grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi. Autor tekstów dotyczących teologii obrazu. Prowadzi galerię sztuki ZIELONA 13, gdzie realizuje własny projekt kuratorski „Wiara Widząca”, mający na celu rozpoznanie współczesnych zjawisk z pogranicza sztuki i wiary, w ramach którego zorganizował przeszło 30 wystaw.

By prognozować możliwe drogi „sztuki sakralnej”, dobrze jest się zastanowić, czy samo pojęcie „sakralności” sztuki jest funkcjonalne. Przyjrzenie się bowiem jego genezie i zauważenie, że trafiło ono do dokumentów kościelnych w momencie, gdy mieliśmy od dawna do czynienia z kryzysem tejże sztuki, odsłania jego nieostrość terminologiczną. Autor proponuje więc wyjście od teologii obrazu jako właściwego namysłu nad „wizualnością” wiary. Graniczność malarstwa Jerzego Nowosielskiego doskonale nadaje się do sformułowania postulatów o dwóch komplementarnych chrystologiach (odgórną i oddolną) oraz ich reprezentacjach właściwych dla Kościoła Wschodniego i Zachodniego. Po tych ustaleniach możemy przejść do rozpoznania tego, co w poszczególnych reprezentacjach już udało się osiągnąć i ewentualnie jakimi drogami mogą pójść dalsze poszukiwania wiary i sztuki.

Marta Tarabuła

(Kraków)

MATKA BOSKA Z KOKARDKAMI. CZY MOŻNA NAMALOWAĆ KATOLICYZM NA NOWO?

Marta Tarabuła (ur. 1958) – historyczka i krytyczka sztuki, kuratorka wystaw. Absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz The European Diploma in Cultural Project Management w Brukseli. Publikowała w „Res Publice”, „Znaku”, „Tygodniku Powszechnym”, „Gazecie Wyborczej”, „Kontekstach”, „Magazynie Artystycznym”, „Art&Business” i in. W latach 2005–2011 wykładała na Podyplomowych Studiach. Kuratorskich UJ. W latach 1985–2021 prowadziła galerię Zderzak w Krakowie.

Rozważając temat sesji III – „Sztuka sakralna w przyszłości” – będziemy podążać śladem myśli sformułowanej onegdaj przez Margaret Atwood, laureatkę nagrody Nobla w dziedzinie literatury. „Pamięć została wymyślona nie po to, by utrwałać, co nam się przydarzyło, ale by przewidywać, co ma nadejść” – mówi kanadyjska pisarka. Innymi słowy – umiejętność prognozowania to sztuka wyciągania wniosków z przeszłości. By odpowiedzieć na pytanie, czy jest możliwa współczesna sztuka sakralna – przy czym „współczesna” oznaczać tu będzie nie tyle czas powstania dzieła, ile posługiwanie się środkami wyrazu adekwatnymi do współczesności – przyjrzymy się kilku próbom, które w tej mierze podejmowali artyści i kuratorzy wystaw. Czy da się stworzyć język, który opowie o tajemnicy *sacrum* serio, bez eufemizmów, uproszczeń i infantylizacji? Prześledzimy, jak z tym wyzwaniem w latach 80. XX wieku mierzyli się artyści Grupy, zbadamy, jak podjęła je wystawa „Na obraz i podobieństwo”, zorganizowana w roku 1989 w Warszawie przez Andrzeja Bonarskiego, i sprawdzimy, w jaki sposób interpretował ten problem Janusz Bogucki – krytyk i teoretyk sztuki. Temat ten, tak istotny w czasach strategicznego aliansu sztuki i Kościoła, w czasach transformacji został poddany obrazoburczym zabiegom ze strony tzw. sztuki krytycznej – lecz nie zniknął z agendy. Ostatnie przedsięwzięcie Teologii Politycznej – szeroko zakrojony projekt „Namalować katolicyzm od nowa” – świadczy o tym, że wciąż jest to kwestia ważna i żywa – zarówno dla artystów, którzy w projekcie uczestniczyli, jak i dla publiczności, która swoją liczną obecnością na wystawie potwierdziła, że potrzeba współczesnej sztuki sakralnej naprawdę istnieje. Czy artyści będą w stanie odpowiedzieć na tę potrzebę? – przekonamy się w niedalekiej przyszłości.

Mateusz Środoń

(Warszawa)

SZTUKA SAKRALNA – WYRAZ WIARY KOŚCIOŁA

Mateusz Środoń

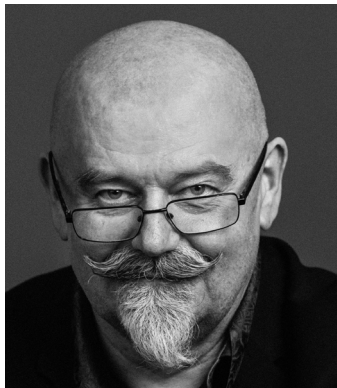
malarz ikon, absolwent Wydziału Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i Szkoły Hagiografii Bizantyjskiej Prawosławnej Metropolii Pireusu w Grecji, współorganizator Studium Chrześcijańskiego Wschodu przy klasztorze Dominikanów w Warszawie, w ramach którego prowadzi warsztaty malowania ikon. Autor malarskiego wystroju kościoła Najświętszej Marii Panny w Międzyzlesiu, współautor koncepcji wystroju i polichromii ściennych w kaplicy w Muzeum Powstania Warszawskiego. Członek Zespołu Laboratorium „Więzi”.

Kondycja sztuki sakralnej nie jest niezależna od naszych działań. Nie jest też od nich w stu procentach zależna, bo oczywiście w tej – jak w każdej innej dziedzinie kultury i historii ludzkiej – bardzo duży jest czynnik tajemnicy. Są jednak takie działania, których niewykonanie, zaniechanie, wydatnie zmniejsza szansę czy nadzieję na jej pozytywny rozwój. W moim wystąpieniu powiem, z perspektywy człowieka, który się tym zajmuje, o uwarunkowaniach, które mogą pozwolić na zaistnienie dobrej sztuki sakralnej: o tym, jak widzę stan obecny, jakie widzę szanse i zagrożenia związane z sytuacją sztuki sakralnej, oraz refleksje na temat działań, które jako wspólnota Kościoła moglibyśmy podjąć, aby szanse na pojawienie się wartościowej sztuki sakralnej zwiększyć.

SESJA IV

Panel malarzy

Nowosielski – i co dalej...?

Prof. Andrzej Bednarczyk – urodzony w 1960 r. w Leśnej; profesor sztuk plastycznych. Studiował na Wydziale Grafiki, a następnie na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie. Dyplom w dziedzinie malarstwa uzyskał pod kierunkiem doc. Zbigniewa Grzybowskiego w 1986 roku. Od początku kariery zawodowej związany z macierzystą uczelnią. Współzałożyciel Platformy Badań Artystycznych, członek zespołu redakcyjnego periodyku „Zeszyty Malarstwa”, członek Stowarzyszenia Międzynarodowe Triennale Grafiki w Krakowie i Związku Literatów Polskich. Stypendysta Ministra Kultury oraz Pollock-Krasner Foundation w Nowym Jorku. Autor tekstów poetyckich i esejów o sztuce. Zajmuje się malarstwem, grafiką, fotografią, rysunkiem, a także sztuką książki. Autor ponad 50 wystaw indywidualnych i uczestnik ponad 200 wystaw zbiorowych w 29 krajach. Jego prace znajdują się w zbiorach m.in.:

The Library of Congress, The British Library, praskiej Narodni Galerie, Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Musashino Art University Museum & Library w Tokio, a także zbiorach fundacji oraz osób prywatnych. Laureat licznych nagród. W latach 2002–2005 dziekan Wydziału Malarstwa, a od 2020 roku Rektor ASP w Krakowie.

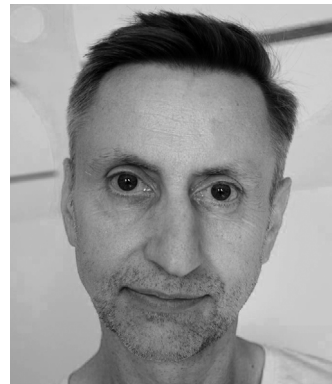
Dr hab. Adam Molenda, prof. UŚ – urodzony w 1964 roku w Wodzisławiu Śląskim/Pszowie. Absolwent Uniwersytetu Śląskiego (1992) oraz Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1993). Doktorat i habilitację zrealizował na Wydziale Malarstwa ASP w Krakowie. Zajmuje się malarstwem, uwzględniającym również kontekst przestrzenny, publikuje teksty dotyczące problematyki funkcji sztuki i malarstwa we współczesności i odniesień sztuki do ikony. Oprócz wystaw malarstwa realizuje instalacje malarskie w przestrzeniach otwartych i publicznych, niekiedy z wykorzystaniem wideo, m.in. symposium *Large Size Painting* w Valticach (Czechy, 2001), *Bieniale Sztuki w Wenecji Cieszyńskiej* (2012–2016), współpraca z Fundacją im. Zofii Kossak – Dwór Kossaków w Górkach Wielkich (2017–2019), współpraca z Pracownią Emalii Artystycznej we Frydlancie nad Ostrawicą (Czechy, od 2012). Pracuje na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Prof. Leon Tarasewicz

polski malarz pochodzenia białoruskiego, profesor sztuk plastycznych. Absolwent Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie w pracowni Tadeusza Dominika (dyplom, 1984). Od 1996 roku prowadził gościnną pracownię malarstwa na tejże uczelni. Został wykładowcą przestrzeni malarskiej na Wydziale Sztuki Mediów i Scenografii ASP w Warszawie. Współpracuje z warszawską Galerią Foksal, białostockim Arsenalem, Galerią Krynkki w Krynkach, poznańską Galerią Ego, a także lubelską Galerią Białą. W 2008 roku został ambasadorem Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego. Odznaczony Srebrnym Medalem Zasłużony Kulturze Gloria Artis (2005), krzyżem kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2011). Otrzymał także: Paszport „Polityki” (2000), Nagrodę im. Jana Cybisa (1998) oraz Nagrodę Fundacji Zofii i Jerzego Nowosielskich. W roku 2007 Tarasewicz otrzymał Wielką

Nagrodę Fundacji Kultury za rok 2006 za „konsekwentne rzucanie wyzwania zarówno tradycyjnemu rozumieniu malarstwa, jak i wszelkim konwencjom rozumienia sztuki”. W roku 2014 otrzymał Perłę Honorową Polskiej Gospodarki (w kategorii kultura), przyznaną przez redakcję „Polish Market”. W roku 2022 Uniwersytet w Białymstoku nadał mu tytuł doktora *honoris causa*.

Prof. Grzegorz Sztwiertnia

urodzony w 1968 roku w Cieszynie; profesor zwyczajny w zakresie sztuk plastycznych. Absolwent Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1992 roku dyplom z wyróżnieniem uzyskał w pracowni prof. Jerzego Nowosielskiego. Autor kilkudziesięciu wystaw indywidualnych, uczestniczył w ponad stu wystawach w Polsce i za granicą. Uczestnik większości najważniejszych przeglądów polskiego malarstwa (od połowy lat 90.). Pracuje na polu wielu dyscyplin: malarstwa, rysunku, instalacji, fotografii i wideo. Jest laureatem wielu nagród, m.in.: Nagrody im. Jana Cybisa przyznanej przez Okręg Warszawski ZPAP (2017), Brązowego Medalu Zasłużony Kulturze Gloria Artis (2018). Pracuje zamkniętymi konceptualnymi cyklami malarskimi, np.: *Melancholia* 1995, *Ethicon* 1999, *Farbenlehre* 2002, *Diplokokki* 2011, *Tarczyce* 2016, *Polskie miasteczka (synagogi murowane)* 2017–2023. Od roku 2022 prowadzi pracownię malarstwa na Wydziale Malarstwa ASP w Krakowie.

Wystawa

**ŚLAD PO ŚLADACH.
WYBRANI TWÓRCY
MIĘDZYNARODOWYCH
WARSZTATÓW
IKONOPISÓW W NOWICY**

11 X – 05 XI 2023

Międzynarodowe Centrum Kultury,

Rynek Główny 25, Kraków

Wernisaż wystawy: 11 X 2023 roku

(środa), godz. 19.00

Współczesne i twórcze podejście do tematu ikony, właściwe dla Jerzego Nowosielskiego, stało się szczególnie widoczne podczas Międzynarodowych Warsztatów Ikonopisów w Nowicy. Od 2009 roku stanowią one przestrzeń spotkania i wymiany doświadczeń wielu utalentowanych malarzy. W powstających podczas plenerów pracach obecne są wpływy różnorodnych tradycji kulturowych i artystycznych. Z bogatego dorobku wspomnianych warsztatów – dzięki życzliwości Mateusza Sory, prezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Nowicy, ks. mitrata Jana Pipki, przewodniczącego Bractwa Młodzieży Greckokatolickiej „Sarepta”, oraz kolekcjonerów – prezentujemy prace wybranych artystów, m.in.: Ostapa Łozińskiego, Greta Leśko, Danyła Mowczana, Natalii Ruseckiej, Stanisława Białogłowicza Swiatoslava Vladyki, Waldemara M. Kuczmy i Marcina Świądra OFMCap.

Wystawa

PAŹDZIERNIK

10–20 X 2023

Galeria Wydziału Malarstwa, pl. Matejki 13

Wernisaż wystawy: 9 X 2023 godz. 18:30

Godziny otwarcia: 10–11 X 2023 godz. 12.00–18.00

12–20 X 2023 w godz. 15.00–18.00 (14 i 15 X nieczynna)

Artystki i artyści: Maurits Boettger, Tomáš Moravec

Lotny Dom Wydawniczy, Monika Niwelińska

Edyta Sobieraj, Radek Szlęzak,

Martin Wood, Mateusz Woźniak

Kurator: Dominik Stanisławski

fol. Dominik Stanisławski

„Widzisz, jak dziwną maszyną jest człowiek? Pakujesz w nią chleb, wino, ryby, rzodkiewki, a wychodzą z niej westchnienia, śmiech, sny. Cała fabryka! W naszych głowach mieści się zapewne takie kino, co gada” – usłyszy bohater najpopularniejszej książki Kazantzakisa od tytułowego Zorby.

Pewne jest, że w październiku przyroda zacznie się związać. Przyjdzie ktoś, mówiąc, jak ceni perspektywę nieuniknionego końca i że jesień dobra jest. Stopniowo ustanie cała ta robota, plan roczny natury, słońce przygaśnie i zrobi się nieco miejsca na rzeczy *inne*. Zrobi się czas. Niektóre i niektórzy z nas poświęcą go na obserwacje albo na rozgadane w głowach kino, obok którego mogą terkotać słowa z utworu *OK Boomer*. „Świat się pali, niech się pali!”

Cokolwiek jednak dowolna osoba poczuje bądź wyrazi – to coś *zaistnieje* za pośrednictwem ciała, nawet muzyka, żeby zaistnieć, zobliguje jakieś ciało do bycia, o obrazach w tym miejscu nie wspominając.

Redakcja

Anna Siemieniec

Adiustacja i korekta

Joanna Wolańska

Projekt graficzny

Michał Bratko

Wydawca

Fundacja AKEDA

Rozrywka 24 /28

31-419 Kraków

Wydawnictwo Akademii Sztuk

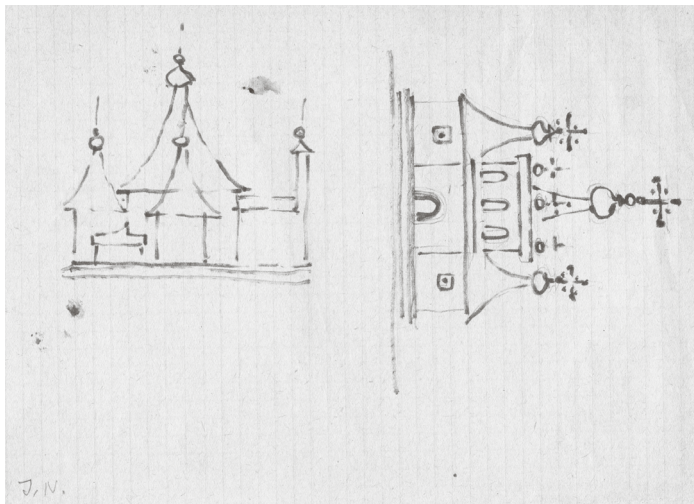
Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie

pl. Jana Nowaka-Jeziorańskiego 3

31-154 Kraków

e-mail: wydawnictwo@asp.krakow.pl

www.wydawnictwo.asp.krakow.pl

Na pierwszej stronie okładki:
fragment rysunku Jerzego Nowosielskiego
własność prywatna

ORGANIZATORZY

PATRONI MEDIALNI

